

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук, Карзун Ірини Григорівни на дисертацію Царенко Ілони Олександрівни на тему «Механізм державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з державними і галузевими науковими програмами, планами, темами

Радикальні зміни, які відбуваються в реформуванні освіти нашої країни в останні роки, направлені на підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України на міжнародному рівні. Проблема підвищення конкурентоспроможності вищої освіти стає однією з стратегічно важливих сфер державного регулювання, як формоутворююча стратегія розвитку будь-якої країни.

Саме тому виникає необхідність пошуку ефективних методів вдосконалення механізмів державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України, спрямованих на подолання існуючих невідповідностей розвитку вищої освіти на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Дисертаційна робота Царенко Ілони Олександрівни на тему «Механізм державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України» виконана відповідно до програм і планів наукових досліджень Центральноукраїнського національного технічного університету, зокрема у межах науково-дослідної теми: «Механізм державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України» (номер державної реєстрації 0117U001298, 2016 р.), де автором досліджено теоретичні засади державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти, механізм його здійснення, проведено поглиблений аналіз стану результативності регулювання конкурентоспроможності вищої освіти; науково-дослідної держбюджетної теми 38Б117: «Розвиток інноваційно-інтегрованих структур як чинник національної безпеки держави в умовах соціально-економічної нестабільності» (номер державної реєстрації 0117U001101, 2017 р.), у якій автором сформульовано роль закладів вищої освіти та вищої освіти загалом у розвитку інноваційно-інтегрованих структур.

Таким чином, наявність невирішених питань щодо забезпечення ефективного механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти підтверджують актуальність, необхідність та своєчасність теми дисертаційного дослідження Царенко І.О.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, що представлені в дисертації, є належним чином обґрунтованими та достовірними, опрацьовані у відповідності з поставленою метою та завданнями. Методологічну основу роботи становлять діалектичні методи пізнання, теоретичні положення функціонування економіки знань та методичні засади державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти в контексті потреб інноваційної моделі економіки. Висновки та рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими, що підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях та впровадженням у практичну діяльність відповідних установ.

Автор використовує сучасні наукові методи: аналізу, синтезу, наукової абстракції, логічного узагальнення, класифікації, порівняльного і статистичного аналізу, кореляційно-регресійного аналізу, індексний метод, метод групування, інтегральної оцінки, системно-структурного аналізу, індукції та дедукції, креативного компонування, методи групування, деталізації оцінних індексів, структурного моделювання динамічних процесів.

Інформаційною базою дисертаційного дослідження є нормативно-правові та законодавчі акти, монографічні дослідження й наукові публікації провідних вітчизняних та зарубіжних учених і практиків, аналітична інформація науково-дослідних установ, статистичні матеріали та звітні дані Державної служби статистики України, Міністерства освіти і науки України, Українського центру оцінювання якості освіти, дані Інституту статистики ЮНЕСКО, Всесвітнього економічного форуму, Глобального банку, інших міжнародних організацій та аналітичних агентств (Universitas21, QS), результати соціологічних досліджень, результати досліджень та розрахунків автора.

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи здобувача підтверджується також їх апробацією на науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародного й всеукраїнського.

Таким чином, є підстави зробити висновок про те, що дисертанту вдалося вирішити актуальне наукове завдання, яке спрямоване на поглиблення теоретико-методичних положень та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму державного регулювання конкурентоспроможності закладів вищої освіти України.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Новизна наукового дослідження знайшла належне відображення в основних положеннях, висновках та рекомендаціях дисертації, що виноситься на захист та має теоретичну і практичну спрямованість.

Отримав подальшого розвитку понятійно-термінологічний апарат дослідження, зокрема удосконалено трактування сутності поняття “конкурентоспроможність вищої освіти” як спроможність закладів національної системи вищої освіти надавати якісні освітні послуги вітчизняним і зарубіжним споживачам на основі сучасних моделей підготовки фахівців інноваційного типу (стор. 56). Дослідженням доведено, що досягнення конкурентоспроможності вищої освіти на регіональному (локальному), національному і міжнародному рівнях підтверджується комплексом різнопорядкових показників, а саме: наявність потужних закладів вищої освіти (ЗВО) національного та регіонального рівня, що здатні забезпечувати потреби ринку праці у високоосвіченій робочій силі та залучати студентів з інших країн світу; високі позиції у міжнародних та національних рейтингах; задоволення очікувань споживачів щодо подальшої реалізації набутих ними фахових знань, умінь та компетентностей.

Здійснено аналітичну оцінку наявного стану результативності державного регулювання вищої освіти України, яка дала змогу сформулювати концептуальні положення щодо необхідності посилення регіонального контенту державного регулювання з метою зменшення наявних територіальних диспропорцій у сфері вищої освіти шляхом підтримки державою потужних регіональних центрів та закладів вищої освіти (стор. 60).

Обґрунтовано пряму пропорційну залежність між ступенем конкурентоспроможності вищої освіти та рівнем фінансування на основі компаративного аналізу показників міжнародних систем ранжування та обсягів фінансування вищої освіти в країнах світу (стор. 101-105). В результаті чого встановлено необхідність збільшення обсягів фінансування на основі використання ефективних гнучких моделей фінансування вищої освіти.

Заслуговують на увагу методичні положення щодо застосування інтегральної оцінки конкурентоспроможності вищої освіти на мезоекономічному рівні, що дозволяють на основі обчислення інтегральних індексів, здійснених за низкою компонентів (якість науково-педагогічного потенціалу, стан організаційного та навчально-методичного забезпечення ЗВО, стан науково-дослідної роботи, рівень розвитку міжнародної діяльності, якість контингенту студентів та навчання), запропонувати диференційовані заходи, покликані вплинути на рівень конкурентоспроможності вищої освіти відповідної групи регіонів, характеристика яких здійснена у п. 2.3 дисертаційного дослідження (стор. 154-168).

Суттєву наукову новизну становлять наукові розробки автора, що стосуються концептуальних засад вдосконалення механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України, який має задовольнити конвергенцію поточних заходів та довгострокових цілей, що, з одного боку, дозволить оптимально збалансувати розвиток вищої освіти та потреби економіки, а з іншого – орієнтувати вищу освіту на власний, інноваційно-технологічний розвиток, що має забезпечити її конкурентоспроможність у поточній та довгостроковій перспективах. Підґрунтям для розробки зазначених пропозицій стало використання спеціальних методів стратегічного аналізу, таких як SWOT-аналіз (стор. 182-185).

Тому, є підстави стверджувати, що поставлені автором мета і завдання дисертаційного дослідження в цілому реалізовані.

Значущість результатів дисертаційного дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх подальшого використання

Теоретична цінність роботи полягає у тому, що розробки автора доповнюють і розвивають економічну науку з питань теорії та методології державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти. А саме, вагоме теоретичне значення мають розроблені в роботі підходи щодо вдосконалення механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти, методологічних засад визначення стратегічних пріоритетів державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти, що спрямовані на подолання наявних стратегічних розривів, удосконалення комплексу стимулюючих заходів нормативно-правового, організаційно-адміністративного, економічного характеру із запровадженням закладами вищої освіти сучасних моделей управління якістю освітніх послуг.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованих методичних положень та практичних рекомендації для вдосконалення механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Низка пропозицій та наукових рекомендацій автора вже знайшли практичне застосування. Зокрема, пропозиції щодо вдосконалення механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України враховано у діяльності Інституту економіки промисловості АН України (довідка №127/к-136 від 05.05.2018 р.). Заходи щодо підвищення ефективності функціонування закладів вищої освіти використано у діяльності Управління освіти, науки, молоді та спорту Кіровоградської обласної державної адміністрації (довідка №01-18/46/25-1 від 03.07.2018 р.) з метою підвищення ефективності Стратегії соціально-економічного розвитку Кіровоградської області у сфері освіти. Основні положення дисертації запроваджено у освітній процес Центральноукраїнського національного

технічного університету під час викладання навчальних дисциплін «Управління людськими ресурсами», «Національна економіка», «Державне та регіональне управління» та «Методологія наукових досліджень» (довідка 31-15/891 від 25.06.2018 р.); Ужгородським національним університетом – у навчальному процесі під час викладання навчальних дисциплін «Управління людськими ресурсами», «Національна економіка», «Державне та регіональне управління» та «Методологія наукових досліджень» (довідка 2606/01-12 від 22.06.2018 р.).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження в опублікованих працях та авторефераті

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 30-ти наукових працях, серед яких: 3 колективні монографії, 2 з яких – іноземною мовою, 3 статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз даних, 2 статті – у наукових фахових виданнях України та 5 статей у наукових виданнях іноземних держав, які включено до міжнародних наукометричних баз даних (у тому числі Scopus), 17 тез та доповідей за матеріалами міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, одна з яких індексована міжнародною наукометричною базою даних WoS. Загальний обсяг публікацій – 18,36 друк. арк.(із них автору належить 16,5 друк. арк.).

В авторефераті знайшли відображення основні положення дисертації, отримані наукові результати, сформульовані висновки та рекомендації.

Зміст та завершеність дисертаційного дослідження

Дисертаційне дослідження складається з трьох розділів, які комплексно розкривають досліджувану проблему, відзначається змістовністю, має логічну схему побудови і викладення матеріалу.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади функціонування механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти» здійснено узагальнення теоретичних засад державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти, визначено найбільш впливові фактори впливу на конкурентоспроможність в умовах сучасної інноваційної динаміки, досліджено підходи до оцінки результативності державного регулювання конкурентоспроможності, обґрунтовано роль та особливості механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти.

У другому розділі «Сучасний стан результативності державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України» визначено основні тенденції розвитку конкурентоспроможності вищої освіти України в контексті міжнародних порівнянь, досліджено стан результативності державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України та запропоновано рекомендації регуляторного впливу для підвищення рівня конкурентоспроможності вищої освіти за групами регіонів.

У третьому розділі «Напрями вдосконалення механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України» обґрунтовано стратегічні пріоритети забезпечення конкурентоспроможності вищої освіти, запропоновано концептуальні засади вдосконалення механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України, розроблено модель забезпечення якості освітніх послуг у сфері вищої освіти.

За структурою, обсягом, оформленням та змістовним наповненням дисертація відповідає вимогам, встановленим МОН України до кандидатських дисертацій.

Основні результати дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та являють собою предмет для захисту. За складом вирішених задач дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Дискусійні положення і зауваження

Позитивно оцінюючи отримані здобувачем результати дослідження, їх наукову новизну та практичне значення, необхідно в той же час відмітити певні зауваження та дискусійні положення.

1. Досліджуючи теоретико-методичні засади функціонування механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти, автор аргументує найбільш значущі фактори, що впливають на формування конкурентоспроможності вищої освіти на всіх рівнях регулювання, зокрема: регіональному (локальному), національному та міжнародному (стор. 60-61). Однак вважаємо, що доцільно було б більш повно розкрити вплив кожного з цих факторів на конкурентоспроможність вищої освіти на кожному рівні з метою подолання існуючих невідповідностей розвитку вищої освіти на макро-, мезо- та мікрорівнях.

2. В ході дисертаційного дослідження здійснено компаративний аналіз конкурентоспроможності вищої освіти на мезорівні в розрізі таких складових: якість науково-педагогічного потенціалу; стан організаційного та навчально-методичного забезпечення закладів вищої освіти; рівень науково-дослідної роботи; показники міжнародної діяльності; якість контингенту студентів та навчання (стор. 158-168). Проте, на наш погляд, робота мала б більш комплексний характер за умови використання наступних показників: забезпечення науковими та науково-педагогічними кадрами (в тому числі кількісний склад; рівень кваліфікації); наявність сучасної матеріально-технічної бази; обсяг фінансування загального та спеціального фонду державного бюджету ЗВО (у тому числі в частині провадження ними наукової та науково-технічної діяльності).

3. Здійснюючи оцінку результативності державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти (стор. 105-118), автор основну увагу зосередив на проведенні порівняльного аналізу позиції України серед інших країн світу на основі позицій міжнародних рейтингових систем та

компараторів, які містять показники оцінки стану вищої освіти країни відповідно до значень Індексу глобальної конкурентоспроможності та Глобального індексу інновацій. Проте, на нашу думку, така оцінка мала б містити більш глибокий аналіз показників студентської мобільності, який характеризує ступінь зацікавленості освітніми послугами тієї чи іншої країни та вплив на конкурентоспроможність ЗВО України.

4. Автором розроблено матрицю стратегічних пріоритетів державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти, яка базується на можливих сценаріях регуляторного впливу (стор. 190). Проте, варто було б більш повно аргументувати вибір того чи іншого сценарію (стагнаційний; якісно-кількісний; кількісно-якісний; інноваційно-орієнтований) державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти в умовах сьогодення.

5. В таблиці 1.10. наведено результати аналізу факторів, що впливають на конкурентоспроможність ЗВО (стор. 59). Проте, доцільно було б доповнити аналіз такими компонентами, як питома вага випускників, які працюють за спеціальностями; кваліфікаційний рівень випускників ЗВО України; що надало б змогу більш ґрунтовно проаналізувати проблематику.

6. Практичний інтерес становлять пропозиції щодо вдосконалення механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України в частині нормативно-правового забезпечення. Проте, в дисертаційному дослідженні не знайшли належного висвітлення питання щодо порядку проведення державної атестації ЗВО України, на яких зосереджувалась увага Міністерства освіти і науки України й які було розміщено 12.06.2017 року на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України (www.mon.gov.ua) для громадського обговорення.

Слід зазначити, що висловлені зауваження не зменшують загальну наукову цінність проведеного дослідження та не змінюють загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Царенко Ілони Олександрівни на тему «Механізм державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, є завершеним науковим дослідженням, яке автор дисертації виконав самостійно. Отримані наукові результати дають змогу суттєво розширити та збагатити існуючі теоретичні, методичні та прикладні аспекти підвищення ефективності механізму державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України.

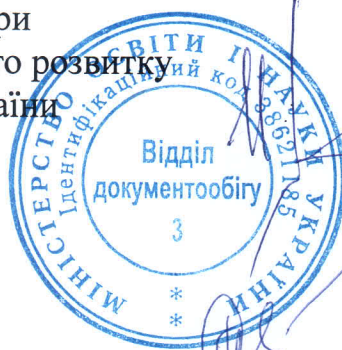
За обсягом, структурою, змістом і порядком викладення та оформлення наукових результатів дисертаційна робота відповідає чинним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, що містяться у пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів»

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами та доповненнями.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що дисертаційна робота Царенко Ілони Олександрівни на тему «Механізм державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України» за якістю проведених досліджень, рівнем наукової новизни заслуговує на позитивну оцінку, а її автор Царенко Ілона Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,
головний спеціаліст відділу розвитку
науково-технічної інфраструктури
департаменту науково-технічного розвитку
Міністерства освіти і науки України

І. Г. Карзун

Підпис Карзун І.Г. завіряю:

